

Möjlighet att leva som andra – Ny lag om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning (SOU 2008:77).

(dnr S2008/7126/ST)

Sammanfattning

Barnombudsmannen välkomnar förändringar i lagen om stöd och service till vissa personer med funktionsnedsättning (LSS). Vi koncentrerar vårt yttrande till att avse de frågor som specifikt rör barn.

Vi är positiva till att förslaget innehåller ett barnperspektiv. Vi tillstyrker att barn ska få information och få sin inställning klarlagd i frågor som rör dem. Vi välkomnar att metoder tas fram som kan användas för att säkerställa att barn kommer till tals inför beslut om insatser och även för det dagliga arbetet med barn som har olika former av funktionsnedsättningar. Det är ett stort genombrott och vi hyser stora förhoppningar om att förslagen ska ge effekt för barns delaktighet och inflytande.

4 Rätten till stöd och service

4.5 Ett barnperspektiv i LSS

4.5.4 Överväganden och förslag

Barnets bästa

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget att införa en bestämmelse om att barnets bästa särskilt ska beaktas vid åtgärder som rör dem, vi är positiva till att bestämmelsen svarar mot artikel 3 i barnkonventionen.

Barns rätt att komma till tals och få anpassad information

Vi är positiva till förslaget att införa en bestämmelse i LSS om barns rätt att få relevant information och att komma till tals beträffande åtgärder som rör dem. Barnombudsmannen vill poängtera vikten av att barnet får möjlighet att ta del av all information som rör barnet, på ett språk och sätt som barnet kan förstå och tillgodogöra sig. Vid samtal med barn krävs särskild kunskap om barn och det är även viktigt att utredningar och all annan kommunikation anpassas till barnets förutsättningar. Rätten att komma till tals innebär givetvis också en rätt att slippa uttrycka sina åsikter.

Vi är dock frågande till begränsningen att barnets inställning endast så långt som det är möjligt ska klarläggas när en åtgärd rör barnet. Formuleringen "så långt som det är möjligt" innebär en försvagning av barns rätt att komma till tals. Det är viktigt att betona att alla barn, även de allra yngsta och även de som inte kan uttrycka sig i tal är i stånd att bilda sig en egen åsikt i frågor som rör dem.

Barnombudsmannen tillstyrker kommitténs förslag om att barn ska kunna höras utan vårdnadshavares samtycke, vid åtgärder enligt LSS. Vi är dock frågande till att förslaget är villkorat med att en liknande bestämmelse först ska införas i SoL. En grundläggande rättighet i barnkonventionen är barnets rätt att komma till tals och att få sina åsikter beaktade utifrån ålder och mognad. Barnombudsmannens uppfattning är att det sällan är möjligt att avgöra vad som är det bästa för barnet utan att veta vad barnet har för inställning i frågan. Den som genomför en åtgärd som rör barn enligt LSS måste även vara uppmärksam på att barnet kan hamna i en påfrestande lojalitetskonflikt eller i värsta fall utsättas för repressalier av en förälder.

Metodutveckling m.m.

Barnombudsmannen välkomnar förslaget om att Socialstyrelsen ska ta fram metoder som kan användas för att säkerställa att barns och ungas inställning och synpunkter kommer fram inför beslut om insatser och också i det dagliga arbetet med barn med olika former av funktionsnedsättningar. Förslaget är mycket angeläget ur ett barnrättsperspektiv eftersom det är viktigt att vuxna som har att fatta beslut får tillgång till kvalitetssäkrade metoder för barns och ungas delaktighet. Det är också viktigt att vuxna beslutsfattare får tillgång till metoder som kan säkerställa att besluten de fattar tar sin utgångspunkt i barn och ungas upplevelse av sina behov. Barnombudsmannen vill därför redan nu betona betydelsen av att de kvalitetssäkrade metoderna sprids till alla som arbetar inom området.

Registerkontroll

Vi tillstyrker förslaget om införande av obligatorisk registerkontroll för personer som ska arbeta som personliga assistenter åt barn och unga, eftersom det minskar risken för att barn och unga utsätts för övergrepp. Många av de barn och unga som får insatser enligt LSS är mer skyddsbehövande än andra då de inte bara är i beroendeställning på grund av sin ålder utan dessutom har en funktionsnedsättning som gör dem särskilt beroende av adekvata insatser och ett bra bemötande. Dessutom är det ofta ensamma med sin personliga assistent.

Vi välkomnar även utredarens diskussion kring att registerkontroll inte bör ses som det enda verktyget för att undanröja risken för övergrepp på barn och unga som har personlig assistent och att rekryteringen av personliga assistenter ska ske med stor omsorg. Vi vill betona vikten av att alla, förutom vårdnadshavare, även andra närstående som exempelvis släktingar ska omfattas av registerkontrollen för att kontrollen ska få den effekt som avses. I artikel 19 i barnkonventionen fastställs att konventionsstater ska vidta alla lämpliga lagstiftnings-, administrativa och sociala åtgärder samt åtgärder i utbildningssyfte för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård.

6 Personlig assistans

6.3 Behov

6.3.6 Överväganden och förslag

Inför ett krav på både grundläggande behov och andra behov för rätt till personlig assistans

Ombudsmannen ställer sig positiv till förslaget att barn och unga upp till 21 års ålder har rätt till personlig assistans även om de endast har grundläggande behov. För barn med funktionsnedsättningar har personlig assistans ofta en avgörande betydelse för möjligheten att växa upp i föräldrahemmet, som inte kan ersättas med någon annan befintlig stödform. Personlig assistans möjliggör även att barnet kan vara mer delaktigt i samhället och att barnet får möjlighet till en meningsfull fritid, något som svarar mot artikel 23 i barnkonventionen, som erkänner att barn med funktionsnedsättning ska få leva ett fullvärdigt liv.

6.4 Utförande och kvalitet

6.4.6 Överväganden och förslag

Krav på stöd till föräldrar som är personliga assistenter för sina barn

Vi tillstyrker förslaget på att föräldrar som är personliga assistenter åt sina barn ges tillgång till särskilt stöd för att i rollen som assistenter bidra till barnens växande och frigörelse. Vi välkomnar att det i utredningen förs en diskussion kring barns, och framförallt ungas möjlighet till frigörelse från sina föräldrar när föräldrar arbetar som personliga assistenter åt sina barn. Detta visar att utredningen försökt ta sin utgångspunkt i ett barnperspektiv i sina överväganden och resonemang. Barn som har föräldrar som också arbetar som personliga assistenter till sitt barn, befinner sig i en speciell beroendeställning i förhållande till sina föräldrar.

Vi välkomnar att Socialstyrelsen och länsstyrelsen ska ta fram metoder för tillsyn över verksamhet med personlig assistans för barn och unga. Dessa metoder bör kvalitetssäkras samt ges maximal spridning på alla nivåer.

Det är viktigt att personliga assistenter ges adekvat utbildning och kontinuerlig fortbildning i de frågor de ska behärska för att klara av sitt viktiga arbete och för att kunna möta de mycket särskilda behov som barn med funktionsnedsättning har. Genom artikel 19 i barnkonventionen har Sverige förbundit sig att vidta alla lämpliga åtgärder för att skydda barn mot exempelvis vanvård och kränkande/försumlig behandling. Genom att ge personliga assistenter utbildning och stöd tillförsäkras möjligheten för att barn med funktionsnedsättning får det bästa stödet de kan få. När resultatet av metodutvecklingsuppdragen redovisas är det därför mycket angeläget att innehållet ges bred spridning i form av kontinuerlig fortutbildning för all berörd personal.

6.6 Tillsyn och kontroll

Vi tillstyrker förslaget att tillsynen över personlig assistans ska vara en del av den statliga sociala tillsynen och att det även gäller tillsyn av enskilda assistansanordnare. Det är viktigt att det finns ett tydligt tillsynsansvar för alla personliga assistenter, såväl för de offentliga som privata anordnarna av personlig assistans då det kan bidra till en högre kvalitet på verksamheten.

Fredrik Malmberg
Barnombudsman

Charlotte Lenman
Ansvarig jurist